

אשל
האגודה לתכנון ולפיתוח
שירותים למען הזקן בישראל

משאב
מאגר מידע ארצי לתכנון
בתחום הזיקנה

ג'וינט-מכון ברוקדייל
לגרונטולוגיה
והתפתחות אדם וחברה

קשישים בישראל שנתון סטטיסטי 2002

עורכים:

ג'ני ברודסקי, יצחק שנוור, שמואל באר
"יור ועדת ההיגוי: דרור רותם

פתח דבר

ג'וינט-מכון ברוקדייל לגרונטולוגיה
והתפתחות אדם וחברה
ת"ד 13087
ירושלים 91130.

דואר אלקטרוני: brook@jdc.org.il
כתובת באינטרנט: www.jdc.org.il/brookdale

**The Elderly in Israel:
Statistical Abstract 2002**

Editors: Jenny Brodsky, Yitschak Shnoor, Shmuel Be'er

עורכת לשון : מטי מויאל
עיצוב גרפי-פנים : לסלי קליינמן
ביצוע גרפי-פנים : סוזן בוביס
עיצוב וביצוע גרפי-עטיפה : סטודיו א'

ג'וינט-מכון ברוקדייל לגרונטולוגיה
והתפתחות אדם וחברה
ת"ד 3886
ירושלים 91037

טלפון : 02-6557400
פקס : 02-5612391

אתר אינטרנט : www.jdc.org.il/mashav
www.jdc.org.il/brookdale

פתח דבר

שנתון 2002 על קשישים בישראל הוא החמישי במניין השנתונים שהופקו עד כה על-ידי "משאב" - מאגר המידע הארצי לתכנון בתחום הזיקנה, המשותף לאשל ולג'וינט-מכון ברוקדייל.

הדרישה הרחבה לשימוש בשנתון וההדים החיוביים מן הציבור מצביעים על החשיבות שהחברה הישראלית על מוסדותיה השונים מעניקה לנושא הזיקנה. לרבים מהעוסקים בחקר הזיקנה או בתכנון שירותים לזקנים מספק השנתון מקור לא אכזב לנתונים, והוא תופס מקום חשוב במדף הספרים המקצועי שלהם.

באמצעות השנתון יכול הקורא ללמוד על מצבם של הזקנים בכל תחומי החיים. מלבד הנתונים המתארים את האוכלוסייה עצמה, נכלל בו מידע עדכני על מערכת השירותים ופריסתה, עד רמת היישוב הבודד.

בשנה האחרונה נעשה מאמץ מיוחד לשפר את מידת העדכנות של נתוני השנתון. בסיועה האדיב של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, נכללים בו נתונים מעודכנים לסוף 2001.

השנתון מופיע באנגלית ובעברית גם בגרסת אינטרנט באתר שכתובתו: <http://www.jdc.org.il/mashav>, ומאפשר לגולשי האינטרנט בארץ ובעולם גישה נוחה לנתונים.

אנו מקווים כי השנתון ימשיך לשרת את כל העוסקים בתכנון ובפיתוח של שירותים ואת כל העוסקים בלימוד ובמחקר, ויסייע בהעלאת רמת השירותים לאוכלוסייה הקשישה ובשיפור איכות החיים של הזקנים.

ד"ר יצחק בריק
מנכ"ל אשל

פרופ' ג'ק חביב
מנהל ג'וינט-מכון ברוקדייל

הקדמה

זוהי השנה החמישית שהשנתון הסטטיסטי על אוכלוסיית הקשישים בישראל יוצא לאור. מאז ראה אור לראשונה בשנת 1998, עורר השנתון תגובות חיוביות רבות. העובדה שהשנתון הפך לכלי עזר ראשון במעלה לכל מי שהקשישים קרובים ללבו מוכיחה את הצורך בריכוז של נתונים מעודכנים על הקשישים בישראל. אנו שמחים על כך שהשנתון אכן ממלא צורך זה, וגאים להציג את השנתון החמישי בסדרה.

השנתון מקיף מגוון רחב של נתונים על מאפיינים ועל היבטים שונים של מצב הקשישים בישראל. נעשה ניסיון ללמוד על המגמות ועל השינויים שחלו בהן לאורך זמן, ובמידת האפשר אף לעמוד על הבדלים ופערים בין קבוצות אוכלוסייה ובין אזורים גאוגרפיים שונים. הנתונים מהווים בסיס מידע הכרחי לתכנון, ומספקים בסיס לדיון על הצרכים, על המענים ועל הפערים בין השניים בקרב קבוצות שונות באוכלוסייה.

השנתון מתייחס בעיקרו לאנשים בני 65 ומעלה, על-פי ההגדרה המקובלת בעולם לקשישים. עם זאת, בעקבות העלייה המשמעותית בתוחלת החיים, הגדרה זו כוללת טווח רחב מאוד של גילים, ולכן השתדלנו להביא נתונים רבים לפי קבוצות גיל מפורטות יותר.

הפרק הראשון עוסק במאפיינים הדמוגרפיים של הקשישים ומציג נתונים על גודל אוכלוסיית הקשישים, לפי חתכים דמוגרפיים (גיל, מין, קבוצת אוכלוסייה) וגאוגרפיים (נפות, יישובים). הפרק השני מציג נתונים על מאפיינים בריאותיים של הקשישים (תוחלת חיים, תמותה, מחלות ומוגבלות) ועל דפוסי השימוש שלהם בשירותי בריאות נבחרים. הפרק השלישי עוסק במאפיינים חברתיים-כלכליים של הקשישים ומציג נתונים על השכלה, על תעסוקה ועל מצב כלכלי. הפרק הרביעי מתייחס למערכת השירותים לקשישים, הן לשירותים קהילתיים (המסופקים בבית הקשיש או במסגרות קהילתיות אחרות), והן לשירותים מוסדיים (המסופקים במוסדות לטיפול ממושך). מקצת הנתונים מתייחסים לזמינות של השירותים, ומקצתם לדפוסי השימוש של הקשישים בשירותים השונים. בפרק האחרון, מוצגים נתונים בנושאים שונים בהשוואה בינלאומית, כגון: מספר הקשישים, יחס תלות, פטירות, מצב משפחתי, השתתפות בכוח העבודה ועוד.

מעבר לעדכון שוטף של הנתונים בשנתון, נוספו השנה לוחות בפרק העוסק בבריאות, הורחבה ההתייחסות לנושא העוני בקרב הקשישים בפרק החברתי-כלכלי ונוספו נתונים על בדיקות סינון לראייה ושמיעה בפרק על מערכת השירותים.

מקורם של מרבית הנתונים הוא בפרסומים אחרים, אך חלק מהנתונים המופיעים בשנתון הנוכחי מתפרסמים לראשונה. עדיין קיימים נושאים שלא נסקרו באופן מלא, ואנו מקווים שעם הגברת זמינותם של נתונים נוספים, נוכל להרחיבם ולעדכנם בשנתונים שיתפרסמו בעתיד.

הודות להיענות של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, הצלחנו להגיש בשנתון זה את הנתונים המעודכנים ביותר הקיימים, ועל כן, כל הלוחות הדמוגרפיים כוללים נתונים לשנת 2001. כמו כן, מרבית הלוחות בפרק החברתי-כלכלי ובפרק על השירותים מעודכנים לשנת 2001. הלוחות על מאפייני הבריאות ועל שימוש בשירותי בריאות וכן הלוחות על שימוש במערכת השירותים כוללים את הנתונים האחרונים הקיימים במערכת. נתונים היסטוריים מוצגים לרוב על בסיס שנים עגולות, ובדרך כלל כוללים את שנת 2001.

בתחתית כל לוח צוין המקור המדויק של הנתונים, ובסוף השנתון מופיעה רשימה מלאה של מקורות המידע. כדי לקבל פרטים על מהות הנתונים ועל סוגיות מתודולוגיות, על הקורא לפנות למקור הנתונים. לנוחות הקורא, בתחילת כל פרק הוצגו ההגדרות וההסברים ללוחות, וכן סיכום של הממצאים העיקריים.

את הפקת השנתון ליוותה ועדת היגוי בין-ארגונית, ובה נציגים מהלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, משרד הבריאות, משרד העבודה והרווחה, המוסד לביטוח לאומי, ג'וינט-ישראל, אשל וג'וינט-מכון ברוקדייל. ועדה זו דנה באופי הנתונים שיוצגו בשנתון ובעקרונות כלליים להפקתו.

חובה נעימה היא לנו להודות לכל האנשים והארגונים אשר עזרו לנו בהפקת שנתון זה. שיתוף הפעולה שזכינו לו מכל הגופים ראוי לציון. תודתנו נתונה לכל חברי ועדת ההיגוי אשר ליוותה את העבודה וייעצה בשלבים השונים. אנו חבים תודה לפרופ' משה סיקרון, על אשר עודד ותמך בנו בתחילת דרכנו וסייע לנו בגיבוש התפיסה הכללית ועל הערותיו המועילות מדי שנה לשכלול מבנה השנתון. כמו כן, תודה לחיים פקטור, סמנכ"ל ג'וינט-ישראל, שעמד לרשותנו בכל עת בעצותיו המועילות.

בשנה זו נפרדנו בצער רב מדורית טל ז"ל, שהייתה חברה בוועדת ההיגוי של השנתון ושתרמה רבות לקידומו ואיכותו.

אנו מודים לכל האנשים שעזרו לנו, שסיפקו לנו נתונים ושנתנו לנו הערות מועילות :
בלשכה המרכזית לסטטיסטיקה : לליאת איטליאנו-רחבי, נורמה גורוביץ, חוה הלר, גיוליה זמל, קרול כהן-פלדמן, רות סחייק, נעמה רותם, גוסטבו שיפריס ויפעת שני

במשרד הבריאות : לציונה חקלאי ואסתר מרציאנו, שירותי מידע ומחשוב ; לדניאלה נהון ורינת יופה המחלקה למידע והערכה, שירותי בריאות הנפש
במשרד הרווחה : למרים בר-גיורא, פאני יוז, בן-ציון כרם, פטר לודריקס ואילה שפירא מהשירות לזקן ; לרחל שפר ומזל מילראד מהאגף למערכות מידע וענ"א

במוסד לביטוח לאומי : לרמסיס גרא, רפאלה כהן, ברנדה מורגנשטיין ומרים שמלצר ממינהל מחקר ותכנון
באשל : לנעמי קרן, לדוד כאהן וליוספה בן-משה

אנו מודים לצוות ג'וינט-מכון ברוקדייל ואשל, ובמיוחד לפרופסור ג'ק חביב, מנהל המכון, על הערותיו והארותיו המועילות ; לד"ר יצחק בריק, מנכ"ל אשל, על היוזמה להפקת השנתון ועל תמיכתו לאורך כל הדרך ; לדרור רותם, מנהל תחום תכנון ומחקר באשל, על תרומתו ועל הליווי בכל שלבי העבודה. אחרון, אנו חבים תודה מיוחדת לשירלי רוניצקי על העזרה בהכנת השנתון, למטי מויאל ולגיני רוזנפלד על העריכה הלשונית הקפדנית, לשולי יחזקאלי על הסיוע בהגהות ובאיסוף הנתונים, ללסלי קליינמן על ההפקה וההבאה לדפוס ולסו בוביס על ביצוע סדר הדפוס.

לבסוף, ברצוננו לציין כי נקבל בברכה תגובות והערות העשויות לשפר את עבודתנו בהפקת השנתונים הבאים.

גיני ברודסקי, יצחק שנור, שמואל באר
 עורכי השנתון

דורית טל - לזכרה

לאחר תקופה ממושכת של מאבק אמיץ במחלתה הקשה הלכה דורית לעולמה בטרם עת והותירה בקרבנו חלל ריק.

הקשר המקצועי של דורית עם ג'וינט-מכון ברוקדייל ואשל נמשך כשני עשורים, החל מהכנת "סקר בני 60+" של אמצע שנות השמונים, ועד ימיה האחרונים. מסירותה לעבודה באה לידי ביטוי לאורך כל דרכנו המשותפת, גם בימים הקשים.

דורית הייתה חברה בוועדת ההיגוי של השנתון "קשישים בישראל" והייתה שותפה מלאה בעיצוב המתכונת של השנתון, החל מגיבוש "תפיסת העולם" שלו ועד לאחרון הנתונים.

תרומתה רבת-השנים של דורית התבטאה בראש ובראשונה במתן עצה טובה והדרכה נכונה בכל הנוגע לשאלות ובעיות שעלו אצלנו חדשות לבקרים לגבי קשת רחבה של נושאים. כל זאת, ברוחב לב ובצניעות שאפיינו אותה.

כבר נאמר על דורית שיופיה נבע מתוכה-פנימה. ואמנם, בעצם נוכחותה היא השרתה אווירה נעימה, יופי פנימי וחיצוני, מלווה בחן המבטא המתנגן שלה.

דורית תחסר לכל מכריה ומוקיריה.

יהי זכרה ברוך!

חברי ועדת ההיגוי

יו"ר הוועדה - **מר דרור רותם**, ראש תחום מחקר ופיתוח, אשל, האגודה לתכנון ולפיתוח שירותים למען הזקן בישראל

ד"ר שמואל אדלר, מנהל אגף תכנון ומחקר, המשרד לקליטת העלייה

מר שמואל באר, חוקר, ג'וינט-מכון ברוקדייל

גב' ג'ני ברודסקי, מנהלת תכנית המחקר בתחום הזיקנה, ג'וינט-מכון ברוקדייל

ד"ר יצחק בריק, מנכ"ל אשל, האגודה לתכנון ולפיתוח שירותים למען הזקן בישראל

מר יצחק ברמן, מנהל היחידה לתכנון ומידע, האגף למחקר ותכנון, משרד העבודה והרווחה

גב' נורמה גורוביץ, ראש הגף לאוכלוסייה באגף דמוגרפיה ומפקד, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה

גב' חוה הלר, ראש גף צריכה וכספים, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה

פרופ' ג'ק חביב, מנהל ג'וינט-מכון ברוקדייל

גב' ציונה חקלאי, מנהלת תחום מידע באגף לשירותי מידע ומחשוב, משרד הבריאות

גב' דורית טל ז"ל, ראש תחום מקצועי והגירה באגף דמוגרפיה ומפקד, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה

מר בן-ציון כרם, סגן מנהל השירות לזקן, משרד העבודה והרווחה

פרופ' משה סיקרון, האוניברסיטה העברית

מר חיים פקטור, סמנכ"ל, ג'וינט-ישראל

גב' נעמה רותם, ראש גף בריאות, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה

גב' מרים שמלצר, מנהלת אגף זיקנה, הבטחת הכנסה וסיעוד, מינהל המחקר והתכנון, המוסד לביטוח לאומי

מר יצחק שנור, חוקר, ג'וינט-מכון ברוקדייל